

TEXTOS PER TREBALLAR AL TALLER *Literatura i entorn: blocs, rutes i interdisciplinarietat*

AUTOR	TÍTOL	BREU DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS
a) A. Bladé	<i>En Timoteu: la vida del pagès</i>	El món de la pagesia (camp semàntic, productes...), motius i renoms, menges (conill, arengades...)
b) J. D. Bezsonoff	<i>Mercat del Sersou</i>	Mercats, productes (espècies...), olors, Algèria
c) G. Vergés	<i>Parlo d'un riu mític i...</i>	Territori i paisatge (riu, delta, fauna...), horta (productes), la infantesa, autors clàssics (Virgili)
d) E. Rosales	<i>Sensualitat</i>	Llotja del peix (subhasta, peixos...), natura, entorn
e) M. Rojals	<i>Entre l'ametlla i la vinya</i>	El calendari de les feines del camp (a l'oliva, a batre ametlles, a veremar...), entorn, motius i renoms
f) I. Merino	<i>... el desig de menjar figues</i>	Passejar pel camp (paisatge, sentits), la infantesa, setembre (figues, raïm)
g) J. Puig i Ferrer	<i>El dilluns, mercat a Reus</i>	Mercats, productes, topònims, pagesos a la ciutat, borsa de l'avellana
h) A. Correig	<i>Plaça de Prim</i>	Espai urbà, localització geogràfica, dia de mercat, productes, general Prim
i) J.V. Foix	<i>Si jo fos marxant a Prades</i>	Topònims, oficis, aliments, estris, ús específic del llenguatge (aracaismes, el condicional...)
j) P. Puig	<i>Treballar de forner</i>	L'obrador: espai, estris, ingredients, elaboració del pa, productes...
k) R. Gomis	<i>La Mar de la Frau</i>	Topònims, geografia, vents, paisatge, navegació
l) J. Pla	<i>Marina de Cambrils</i>	Topònims, paisatge (mariner, agrari), navegació, edificació del port

TEXTOS PER TREBALLAR AL TALLER *Literatura i entorn: blocs, rutes i interdisciplinarietat*a) *En Timoteu: la vida del pagès.*

D'acord també amb el motiu que li havien donat, [Josep Maria de Timoteu] era home de teories però aquestes no eren pas tretes dels llibres, sinó de l'experiència que donen els anys i l'observació directa dels fets naturals, de manera que en tenia una munió, tant si es tractava d'una feina agrícola com d'un problema moral, tant si era qüestió d'interpretar una solfa com de preparar un conill amb patates –i quatre fulles de llorer- a la cassola. (En aquest sentit, van deixar també un bon record les arengades amb tomàquets i coralet que ell adobava a la paella, en un moment, quan es trobava al mas.) Bon menjador, però no llèpol, i bevedor (de vi exclusivament, verge de preferència, sense excés i únicament a l'hora de menjar), era un enamorat, com pocs n'hi haurà hagut, de la vida pagesa, la millor de totes, segons ell, perquè el pagès, si pot viure del seu i no li cal anar a jornal, fa el que vol, dorm quan té son i no el mana ningú. Quina diferència amb la vida d'aquells que, tot i creient-se superiors pel fet d'habitar en una ciutat, han de treballar tancats entre quatre parets, sovint sense veure el sol [...]. L'home del camp, en canvi, feineja a l'aire lliure, entre els quatre horitzons, ara ací ara allà, adés en una cosa, adés en una altra, matinejant a l'estiu, prenent la matinada a l'hivern, perquè el seu rellotge és la llum, i quan es cansa d'anar ajupit –si així treballa, que no sempre hi treballa-, redreça l'esquena, alça el front, veu els núvols que passen pel cel, respira a ple pulmó, beu, si té set, fuma, si és fumador, flaira, encara que no se n'adoni, la sentor divina de les plantes i de la terra remoguda, sent el cant dels ocells, toca, si ho vol, l'escorça dels arbres, palpa, al seu temps, la pell voluptuosa dels préssecs, tasta la mel dels raïms moscatells, o la sang aspra de les primeres carxofes... (A poc a poc; perquè això de reservar-se les carxofes primerenques, si bé ho feia en Josep Maria, no era pas general, ja que molts pagesos preferien vendre-les perquè era quan s'adineraven més.)

Artur Bladé i Desumvila. *Gent de la Ribera d'Ebre. Artesans, pagesos, rodaires*. Barcelona 1971. Editorial Pòrtic.

b) *Mercat del Sersou*

Jo havia arribat dos mesos enrere i encara no havia visitat cap mercat, principal curiositat del Sersou després de l'*akabà*, la transhumància.

A l'esplanada davant la gendarmeria s'instal·lava el mercat on els pagesos venien, cada dijous, el blat i l'ordi. Sota tendals de tela blanca, alguns mercaders d'espècies et volien extorquir tresors en escanvi de polsims, a tot color, que pesaven amb trabuquets. Dins del clamoreig dels captaires més bruts del món, marxants de teixits venien a colzades cotonades blanques i florides. Els menuders estossinaven, metòdics, les fedes i els xais abans d'escorxar-los. Les mosques vermeneres, hipnotitzades pel festí, s'incrustaven pertot. Galopaven les olors de sal, cebes, pastanagues, naps, sindries, manglanes, raïms, figues i dàtils, de la mel i dels petits pastissos orientals.

Joan Daniel Bezsonoff. *La melancolia dels oficials*. Barcelona 2011. Empúries.

c) *Parlo d'un riu mític i remorós*

Tot sovint penso que la meva infància
té una dolça i secreta remor d'aigua.
Parlo de la verdor d'un delta immens;
parlo dels vols dels ibis (milers d'ibis
com volves vives de la neu més blanca)
i del flamenc rosat (de l'íntim rosa
d'un pit de noia gairebé entrevist).
I parlo del coll-verd bronzint per l'aire
com la pedra llançada per la fona,
de l'anguila subtil com la serpent,
la tenca platejada de les basses.
Parlo del llarg silenci on es fonien
l'aigua dolça del riu, la mar amarga.

Parlo d'un riu entre canyars, domèstic;
parlo -Virgili amic- de l'horta ufana,
dels tarongers florits i l'api tendre,
de l'aixada i la falç, del gos a l'era.
(Lluny, pel cel clar, va un vol daurat de garses.)

Parlo d'un riu antic, solcat encara
pels vells llaguts: els últims, llegendaris
llaguts, tan afuats com una espasa,
i carregats de vi, de llana, d'ordi,
i amb mariners cantant sobre la popa.

Parlo d'un lent crepuscle que posava
or tremolós a l'aigua amorosida,
punts de llum a les ales dels insectes,
solars reflectiments als ponts llunyans.

Dolça remor de l'aigua en el record.

Gerard Vergés. *Long play per a una ànima trista*. Barcelona 1986. Proa.

d) *Sensualitat*

Ariadna llueix un suèter de color plàtan que li ressalta la morenor dels braços, de les espatlles, que marca la prominència dels pits menuts i gràvids, plens.

Ens havíem devorat al porxo blanc de calç mentre la cortina d'aigua ens aïllava del món, dutxava la moto. No sé quantes tardes d'estiu jo l'havia anat a buscar a la llotja, d'on ella plegava així que s'acabava la venda del peix. La descobria entre la cridòria de la multitud, entre el tràfec de caixes farcides de muixarres que encara botaven platejades, caixons amb galeres lluent de moviments àvids, entre la desfilada rogenca de les paneres de llagostes, de crancs. La descobria dins l'eufòria de les barques que arriben a port, dins l'eufòria de les barres de gel trossejades, dins l'eufòria de la veu que canta els preus de la subhasta. I partíem amb moto cap a la ribera deserta i curulla de xiscles, cap a la garriga solitària i perfumada, cap a la cala amagada i entufada de llapó. Ella disset, jo divuit.

Mesos abans, un dissabte, havíem caminat fins a la Ciutat Invisible, cada dècada més assolada, cada any més poblada de figueres i palmeres i males herbes.

Emili Rosales. *La ciutat invisible*. Barcelona 2005. Proa.

e) *Entre l'ametlla i la vinya*

En fi, que per a nosaltres anar al tros era un suplici, però s'havia d'ajudar a casa i això no admetia cap discussió. I així, sense adonar-nos-en, també ens fèiem fortes i sofertes, passant fred a l'oliva i patint una calorada infernal a batre ametlles, al setembre, davall de barrets de palla i amb samarretes de tirants i pantalons curts. Amb la canya a la mà, les Pedrones, fetes unes Quixotes del secà, picàvem les ametlles de dalt de tot amb els ulls semiclcucs perquè no ens hi entrés el polsim caigut de l'arbre o, encara pitjor, perquè no ens hi caigués una ametlla afilada. Ai, uix, mecagontot!, protestàvem, tapant-nos l'ull on ens havia incidit el projectil. Amb tot el dia al bat del sol, acabàvem negres com el carbó i amb els ulls com dues brases.

A punta de calor, després de dinar, fèiem tots la migdiada. El pare i la tieta dintre del mas, que s'hi estava més fresc, i nosaltres a fora, ajagudes a la roca que hi havia a l'ombra de la cisterna, queixant-nos de les cervicals. Les cigales cantaven a tot drap, els núvols passaven inflats com cotons, i el cel era d'un blau metàl·lic que feria la retina. La Joana alçava la canya i deia: Ara punxaré aquesta broma i començarà a ploure. Perquè si plovia, tornàvem a casa i podíem passar la tarda mirant la tele, o fent deures com les xiquetes *normals*. No sé si és per això que m'agraden tant, els dies de pluja.

I encara sort que a casa no teníem vinya. Perquè entre l'ametlla i la vinya podies acabar baldat. Els xiquets que no anàvem a veremar esperàvem a la Plaça que arribessin els tractors carregats de raïm, camí del molí. Saltant com a micos, engrapàvem algun carroll d'un sarpat i ja teníem berenar. Amb els colzes regalimant, badàvem arropenjats a la barana del molí mirant com els remolcs s'aixecaven com gegants i la càrrega anava desapareixent, devorada i trinxada per l'espiral de la premsa.

El calendari de la canalla era, doncs, una barreja entre el calendari escolar i el calendari del pagès.

Marta Rojals. *Primavera, estiu, etcètera*. Barcelona 2011. La Magrana.

f) ... *el desig de menjar figues*

Quan dubtes què fer, a vegades perquè no saps per on començar, o et sents una mica perdut, va bé sortir a passejar, si és possible al camp. Potser espigolaràs alguna cosa pel camí. Quan dic espigolar, penso que allò que pots recollir té a veure amb la percepció sensorial del paisatge que posa en marxa els records i els pensaments. Però també hi penso en un sentit literal pel que fa als fruits que la naturalesa posa a l'abast sense que t'hagis de convertir en un assaltador de cultius. Quan arriba el setembre, surto a passejar amb el desig de menjar figues.

Com en el cas de tantes altres coses, és un desig que vol retrobar un gust de la infància. Quan el curs havia començat, però encara no havíem d'anar a classe a les tardes, una amiga ens menava a l'hort del seu pare, on hi havia una figuera. Amb l'ajuda d'una escala, agafàvem les figues i en menjàvem a cor què vols, fins que no podíem més i ens estiràvem sota l'arbre: allò devia ser la felicitat. Quan, arribat el setembre, en què les figues van madurant, busco les figueres ho faig amb el desig de retrobar aquell gust dolcíssim o tan sols de reviuere aquell record: el record de la felicitat potser també és la felicitat. Ahir, caminant, vaig trobar una figuera que exhibia uns fruits que semblaven acostar-se a la plenitud, però em va ser impossible abastar-los perquè, entre l'arbre i el camí, hi havia un rec. No gaire lluny, vaig observar un home que espigolava un raïm d'una petita vinya salvatge. El vaig saludar com si fos un germà espigolador i li vaig preguntar si el raïm era bo. Em va dir que sí.

A prop, hi havia una vinya cultivada i vaig pensar que el vent potser n'havia escampat llavors. Refent el camí, vaig parar-me a tastar el raïm. Era un moscat maduríssim, a punt de podrir-se, i dolcíssim. I sí, vaig tastar la felicitat.

Imma Merino. "Setembre". Diari *El Punt Avui* (6 de setembre de 2011), pàg. 25.

g) *El dilluns, mercat a Reus*

Per a tenir una forta i ràpida impressió de la vitalitat de Reus, calia anar-hi en dilluns, dia de mercat. Hi havia dilluns que s'hi reunia mig Camp.

A primeres hores del matí calia veure la plaça del Mercadal. Els pagesos dels pobles de l'entorn hi havien portat les gallines, pollastres, ous, coloms, ànecs i conills de llurs corrals. [...] A la una del migdia, a les dues, els diners que el pagès ha tocat dels seus productes s'han convertit en peces de roba, mitges, puntes, cintes, sucre, cafè, coixineres d'arròs, bacallans secs i tota l'enderga. Tot menys diner sonant!

[...] Llurs dones embarcades, ells corrien a les fondes. Això era el començament de la festa. Al pagès, al propietari rural, li agrada menjar a la fonda. Es reunien colla del mateix poble i aquell dia tothom "feia joventut" tant com podia. No mancava qui tenia les finques hipotecades, a casa tot li anava de mal borràs, l'agavellaven els deutes, les angúnies, les necessitats... no hi feia res, ell el dilluns havia de dinar a Reus, senyorejar pels pòrtics del Cafè de París i qui sap si a la tarda no faria el boig altrament.

A les tres de la tarda el Cafè de París bullia. Per tot el Camp, aquest Cafè era una institució. Tenia restaurant al costat, s'hi menjava bé, a l'europea. Era el restaurant dels senyors. I el pagès hi anava el dia que volia fer de senyor.

[...] Les voltes del Cafè de París eren també un mercat. Hom venia allí l'ametlla, la garrofa, l'oli i l'oliva, la verema. Però sobretot eren la Borsa de l'avellana. L'avellana és la riquesa d'una dotzena de pobles del Camp. És una collita poc estesa pel món. La del Camp és de les més estimades.

Joan Puig i Ferrer. *El cercle màgic*. Volum II. Barcelona 1975. Proa.

h) *Plaça de Prim*

Dorms tard i ets la primera que et despertes.

Veus gent que corre; vells que fan rotllana.

Per les teves sis boques sempre obertes,

reps l'alè de la vida ciutadana.

Els colliters cada dilluns captives.

Amb xifres els respons a llurs preguntes.

Has après molt: fruits secs, raïms, olives.

Perfums del Camp als de la Rosa ajuntes.

Lloc de feina i d'esplai. Ni gran ni xica.

Ens dónes sol o porxo que ens empari.

Ni que en Prim faci un gest autoritari,

la teva placidesa el pacífica.

L'espasa en alt, com una agulla marca

un doble centre: Reus i la Comarca.

Antoni Correig Massó. *Poemes reusencs*. Reus 1970. Edicions Rosa de Reus, AER.

i) *Si jo fos marxant a Prades*

Si jo fos marxant a Prades

-A les boires de tardor-

Per guardar-vos de glaçades

Us donaria flassades

I caperons de castor.

I, per guarnir la pallissa,

Les figures de terrissa

On Vós vestiu de Pastor.

O pagès, amb deu vessanes

I mas propi a l'Aleixar,

Amb pous, gelius i fontanes,

Tindríeu les avellanes

Que amb Vós voldria ensacar;

I, per cremar a la braserà,

La llenya que cap a l'era

Amb feixos de mal comptar.

Si fos l'hortolà que ensella

I em mira si vinc del dalt,

On la Verge té capella,

I em pregunta amb meravella:

-¿Què escrius al fosc de l'hostal?

Amb sarris de nous i figues

Saltaria rec i artigues,

I esperaria el Senyal.

O el pescador en mar coberta

Que surt tard, com és costum,

Ull clarós i xarxa oberta
Quan bolla la mata oferta,
I mira el vent on duu el fum,
Us portaria, d'albada,
Llobina, verat i orada
Frescosos de barca i llum.

Si fos pilot de passatge,
I vencés el Temps i els vents,
I a la ratlla del coratge,
D'un Més Enllà fes imatge
Amb Terra i Cel romanents,
Per Vós faria valises
D'aures antigues i brises,
I estranys i novells piments.

O escafandrer en cala aspriva,
I amb aire pur als flascons
M'afonés a la Cativa
I a la llum que l'alga aviva,
Llevés els tresors del fons,
Us els duria, mà fosca,
Amb sals a l'àmfora tosca,
I polsim dels galions.

Si fos panicer dels frares,
Als afores de Riells,
Couria fogasses cares
Prou farcides de mels rares,
I pinyonats a garbells.

Vindria a fer ballmanetes,
I a omplir la post, de puntetes,
De flaons i de crespells.

Però no ho só! Tinc cabana

I llibres, pertot, en feu;

Faig el sord a la campana

-O bé escric a l'altra plana

de la Llei que Vós dicteu.

Us duc només l'esperança

Que, Contrast de la Balança,

Alceu els ulls i em mireu.

J.-V. Foix, *Onze Nadals i un Cap d'Any*. Barcelona 1983. Quaderns Crema.

j) *Treballar de forner*

Vam entrar els quatre a l'obrador, i el meu cosí em va començar a presentar el que aviat seria el meu nou espai de treball.

-Això –em va dir posant-me una mà al muscle-, vull dir aquest lloc on som ara, és l'obrador: en aquest sac hi ha la farina, això és el llevat, la sal, l'amassadora, que com veus ha començat a pensar abans que nosaltres, la balança, els draps, i el forn pròpiament és aquell cau que veus a la paret.

-Em prens el pèl, ¿oi?

L'avi i el tiet van riure per sota el nas i ens van deixar sols. Però el Met no em prenia el pèl. Un minut més tard ja m'havia fet treure la pasta a braçades, i al cap d'un moment ja em trobava al seu costat enfarinant-me les mans i fent boletes. La decisió que jo havia de treballar de forner, no me'n recordo gaire com es va prendre; em sembla que la meua mare va anar a parlar amb el seu germà, i al cap d'un moment ja estava decidit. [...] Després de formatejar totes les barres d'aquell dia i de deixar-les dins els calaixos perquè anessin fermentant, vaig mig ajudar el meu cosí a fer les coques i els brioixos. Ell em deia fes això, i jo ho feia. Em deia, per exemple, pica aquesta coca fins que tingui forma de coca i jo picava la coca fins que agafava forma de coca. O em deia escampa el sucre per aquí i jo escampava el sucre per allà. "Ara agafa aquesta llimona, la ratlles i l'escorres". "Ara agafa l'escombra i escombra", em va dir almenys dues vegades aquell primer matí. "L'obrador sempre ha d'estar net". Després, amb el forn ja ben calent, el Met va anar introduint les barres i les coques en l'ordre que tocava i ens en vam anar al menjador a esmorzar una mica i a llegir *El Mundo Deportivo*.

-El pa vol el seu temps –em va dir el Met-. Per fer les coses malament no cal córrer.

Un moment després vam tornar a entrar a l'obrador, i després de donar-hi un cop d'ull em va dir que ja podia agafar la pala i treure les primeres barres.

-Encara no, que em fa por –vaig estar a punt de dir-li.

Però no era el moment per a covardies. Vaig agafar decidit la pala, i com li havia vist fer a ell una infinitat de vegades, vaig caçar dues barres de tres quarts que m'assenyalava del fons, les vaig treure i les vaig abocar al cove sense que em caiguessin a terra. Aquelles dues barres de tres quarts, cremant, oloroses, em van omplir el cos d'una alegria tal que no vaig poder evitar posar-hi els dits

Pep Puig. *Les llàgrimes de la senyoreta Marta*. Barcelona 2007. Editorial Empúries.

k) *La Mar de la Frau*

La mar de la Frau és l'espai de Mediterrània que va del Cap de Salou a la Punta del Fangar, al Delta de l'Ebre. És un indret batut pel vent de mestral, que en baixar del nord-oest topa amb les carenes muntanyoses que envolten la plana del Camp, s'afrau, és a dir, s'encaixa entre els fraus de les muntanyes, amb la qual cosa augmenta la seva intensitat, i es converteix en un vent impetuós, que alça un considerable gruix de mar. Com tot mar local, la Frau no només té uns límits geogràfics sinó que genera un marc humà d'acusada personalitat. Res no és igual a allò que es produeix mar amunt o avall, però tot té un punt en comú: les aigües de la Mediterrània. [...]

El cap de Salou és l'accident rocós de més envergadura de la mar de Ponent. A llevant té un petit recer, que es diu racó de Salou, que protegeix les embarcacions dels temporals de migjorn, i a garbí té un magnífic port natural que les protegeix dels embats del llevant i de les ratxes del mestral. Com que el corrent general en aquesta mar és de garbí, els llims més fins que el riu Ebre aboca a la mar viatgen fins al cap, on es dipositen i formen extenses platges de sorra daurada a Salou, de gra molt petit, gairebé un polsim. Fa anys, era fàcil encara veure dunes de gran alçària, en especial a la coneguda com platja Llarga. L'indret, abans de la destrossa urbanística, devia ser molt atractiu per quedar-s'hi a viure. A nosaltres ens agradava a l'estiu, i des de la memòria ens sembla que allò era un petit paradís. I encara que un no sempre es pot fiar dels paradisos de la infància, on la ratlla entre el somni i la realitat es confon, el més probable és que Salou fos un paratge privilegiat.

Ramon Gomis. *Viatge per la Mar de la Frau*. Barcelona 1995. Proa.

l) *Marina de Cambrils*

De Salou a Cambrils no hi ha pas gaire distància. La navegarem sense dificultats. En iniciar-se l'hora baixa ens trobàvem a la boca del port de Cambrils. Ja entrats en les estenalles aparegué el poblet de pescadors, posat, apaïsadament sobre la platja, amb una torratxa vella, grossa, ventruda, en el seu centre.

En Martinet va fer una ullada a les murades del port i va suggerir d'acostar-nos a les embarcacions de pesca – vaques i traïnyeres- amarrades al moll de davant del poble, o sigui immediat a la carretera. És el que vam fer. En aquell port, tot semblava balder. Atracàrem el quillat davant mateix del restaurant Gatell. Després, saltàrem en terra, bon punt arriada – era a posta de sol – la bandera que portàvem a popa, que era la francesa.

Donàrem un tomb per la població: el típic barri pescador. Després, tot caminant, arribàrem a l'immediat retroterra, en el Cambrils agricultor i agrari, que és un poble del Camp, vell i típic. Parlant amb la gent ens digueren que el port havia estat construït principalment com a defensa contra l'acció del mar sobre la platja i el poblet de pesca. Els temporals de llevant –principalment- hi feien uns estralls terribles. Aquesta construcció té un sentit.

-Quin port més fred i trist! –digué Albert en mirar-lo des de la terra.

-Els adjectius són exactíssims. És un port enorme, pràcticament buit, en el qual tot va balder. L'activitat de la pesca n'ocupa una part mínima. En els dos extrems del nucli d'aquesta activitat no hi ha res: dos terrenys incerts. Més enllà, les murades que formen les esculleres són inacabables i per a l'accessió inservibles: no hi ha ni argolles, ni bites per a donar un cap en terra, ni escales per accedir-hi. És un port singular que, mirat des del punt de vista del navegant –per petit que sigui-, fa un efecte estranyíssim. Ara, si aquesta enorme baluerna ha estat construïda per defensar el poble contra els estralls del mar, contra la invasió persistent dels temporals, i aquesta construcció ha afavorit els interessos de la bona gent d'aquí dedicada a la pesca, s'han de veure les coses des d'un altre aspecte.

[...] només sembla destinat a privar la vista del mar a les persones que passen per aquesta carretera... segurament útil, però d'una utilitat tan freda que té un aspecte una mica tètric. Potser diràs que tot això és desplaçat per a l'època que vivim i sobretot per a la que viurem... no sé... És un port on només s'està bé quan no se'l mira.

Tornàrem al quillat.

Passàrem la llarga vesprada, calorosa, d'estiu, en coberta, enraonant o llegint, amb l'acompanyament, sempre agradable, d'un got de whisky.

Josep Pla. *Aigua de Mar. Obra completa, II*. Barcelona 1966. Destino.